

Uitwerking Pensioenakkoord nadert ontknoping

De FNV is het op 13 mei na een maand van intern beraad eens geworden over een nieuw pensioenstelsel. Belangrijkste compromis van dit overleg is dat er in plaats van een wettelijke garantie een voorwaardelijke garantie op de hoogte van de pensioenuitkering komt. In het nieuwe plan is een balans gevonden waar alle aangesloten vakbonden zich in kunnen vinden. “Onze oplossing gaat uit van én zekerheid én indexeren. Dus niet of/of maar en/en”, aldus de FNV. De uitwerking van het Pensioenakkoord kan worden vervolgd.

Eind december 2005 werd het wetsvoorstel Pensioenwet na vele jaren van studies, overleg en consultaties aan de Tweede Kamer aangeboden. In de bijbehorende Memorie van Toelichting¹ werd het volgende vermeld: “Een pensioenstelsel dat zo belangrijk is voor het inkomen van gepensioneerden in Nederland en dat een zo groot macro-economisch belang kent, moet ook toegesneden zijn op de toekomst. Met de nieuwe wettelijke verankering van het financieel toetsingskader voor pensioenfondsen wordt hier zorg voor gedragen.” Hoe anders is dat gelopen! Slechts een half jaar na de inwerkingtreding van de Pensioenwet per 1 januari 2007, ontstond in de zomer van 2007 de crisis op de financiële

markten. Deze had zijn oorsprong in de Verenigde Staten en beleefde een zwarte dag op 15 september 2008. Die dag vroeg Lehman Brothers uitstel van betaling aan en werd Merrill Lynch overgenomen door Bank of America voor 50 miljard dollar. Eén dag later, op Prinsjesdag 2008, dacht de Nederlandse regering nog dat de Nederlandse economie door deze kredietcrisis niet zou worden geraakt. “Nederland kan zelfbewust en met vertrouwen de toekomst tegemoet zien. Ons land ligt op koers in economisch turbulente tijden. Minister Wouter Bos van Financiën is best trots op zijn miljoenennota. Na de zwarte dag op de Europese en Amerikaanse beurzen, gisteren, krijgt nu ook de Aziatische financiële markt een enorme

klap. En terwijl Amerikaanse banken omvallen en in heel Europa de economische groei knarsend tot stilstand komt, gaan de meeste Nederlanders er volgend jaar toch op vooruit. De schatkist houdt zelfs geld over. Hoe kan dat?”, vroeg Clair Polak aan haar gasten die avond bij Nova.

Inmiddels weten we natuurlijk wat in de laatste maanden van 2008 is gebeurd. Ook Nederland werd hard getroffen door de kredietcrisis. Banken en financiële instellingen werden gered door de Nederlandse staat en werden staats eigendom of hadden leningen nodig van de overheid. De werkloosheid die jaren achtereen dalende was, liep plotse-ling in hoog tempo op. De verkoop van huizen stagneerde en aan de jarenlange stijging van de huizenprijzen kwam acuut een einde.

VOELBAAR IN PORTEMONNEE

Ook de pensioenfondsen ontkwamen niet aan deze ernstige financiële crisis en kregen rake klappen. Twee essentiële componenten die van invloed zijn op de hoogte van de dekkingsgraad: de beleggingsresultaten en de rente kwamen zwaar onder druk te staan. De term ‘herstelplan’ – tot dan toe alleen een definitie in de Pensioenwet – werd praktijk. In 2009 dienden in totaliteit 340 pensioenfondsen hun herstelplan in bij DNB om aan te tonen hoe zij de financiële huishouding binnen enkele jaren weer op orde zouden kunnen krijgen. Gevolg was dat toeslagen (lees: indexatie) op opgebouwde pensi-

oenaanspraken en pensioenrechten niet meer werden uitbetaald aan deelnemers en gepensioneerden; in sommige gevallen moest er zelfs worden afgestempeld. Pensioen werd dagelijks nieuws; de crisis werd voelbaar in de portemonnee. De derde component die van invloed is op het bepalen van de voorzieningen – en daarmee de dekkingsgraad – is de levensverwachting. De publicatie van het nieuwe prognosemodel van het Actuarieel Genootschap, gepubliceerd op 30 augustus 2010, voorzag (opnieuw) een forse stijging van de levensverwachting. Voor pensioenfondsen betekende dit dat zij hun voorzieningen dienden aan te passen aan deze gewijzigde levensverwachting en dat de dekkingsgraden (verder) onder druk kwamen te staan.

Tot opluchting van pensioenfondsbesturen loopt de rentestand sinds kort weer op en werden er de afgelopen tijd goede beleggingsresultaten geboekt. Dat is goed nieuws voor de pensioenfondsen. De pensioensector heeft hierdoor een deel van de verliezen die zijn gemaakt tijdens de crisis kunnen inlopen. Het slechte nieuws is de almaar toenemende inflatie, die nu de pensioenfondsen bedreigt.

HEFTIGE DISCUSSIE

Bovengenoemde ontwikkelingen hebben elkaar in rap tempo opgevolgd en een sterke invloed gehad op het denken over ons pensioenstelsel. Inmiddels zijn er grote zorgen over de houdbaarheid en de

MONICA SWALEF:
“Pensioenstelsel weer
beheersbaar maken.”

betalbaarheid van het Nederlandse pensioensysteem. De sociale partners in de Stichting van de Arbeid (STAR) sloegen de handen ineen om de pensioenproblemen het hoofd te bieden. Op 4 juni 2010 publiceerde de STAR het concept Pensioenakkoord. “Om de houdbaarheid van het integrale Nederlandse pensioenstelsel te waarborgen zijn naar het oordeel van sociale partners belangrijke aanpassingen nodig.” In het concept Pensioenakkoord worden de beleggings- en langlevensrisico's neergelegd bij deelnemers en wordt geen enkele zekerheid ten aanzien van de toekomstige pensioenaanspraken en uitkeringen geboden. Tel daarbij op de discussies over wat er dient te gebeuren met de reeds opgebouwde pensioenaanspraken – het zogenoemde wel of niet ‘invaren van oude rechten’ waardoor pensioenaanspraken en pensioenrechten die tot op heden een hoge mate van zekerheid kennen plots veel minder

zeker dreigen te worden – en de heftigheid van de discussies is zeker te verklaren.

RADICALE KOERSWIJZIGING

Laten we teruggaan naar het doel van de Pensioenwet, dat als volgt omschreven staat in de parlementaire behandeling: “Dit wetsvoorstel voor de Pensioenwet heeft als doel om – binnen de kaders van de wetsartikelen – de waarborgen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid op een duidelijke wijze wettelijk te verankeren. Dit gebeurt vanuit het perspectief dat gewaarborgd dient te zijn dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten van deelnemers, aanspraak- en pensioengerechtigden daadwerkelijk geëffectueerd worden en dat dit op een effectieve en efficiënte wijze plaatsvindt.”²

Als de risico's van beleggingen en langlevensrisico's inderdaad steeds meer bij de deelnemers komen te liggen,³ dan betekent dit voor de pensioensector een radicale koerswijziging ten opzichte van ons huidige pensioenstelsel, waarin die risico's bij het overgrote merendeel van de pensioenregelingen per definitie niet bij de deelnemer lagen. Met de ongeveer 800 miljard euro belegd pensioenvermogen moet zuinig om worden gegaan.

Hoe meer risico, hoe meer keuzevrijheid. Dat is een algemeen economisch principe. Vertaald naar de pensioensector leidt dat tot een radicale hervorming van de manier waarop de pensioensector functioneert. De deelnemer die de risico's zelf moet dragen, wil immers de beste pensioenuitvoerder met het beste rendement voor zijn pensioen.

WIE A ZEGT MOET B ZEGGEN

De pensioensector moet zichzelf opnieuw uitvinden om klaar te zijn voor de nieuwe economische realiteit. Dit zou als volgt kunnen. Werkgevers en werknemers bepa-

len gezamenlijk de inhoud en het karakter⁴ van de pensioenovereenkomst. Tot zover zijn geen aanpassingen nodig. De *werknemer* bepaalt echter de keuze voor pensioenuitvoering. Dit kan via een collectiviteit van de werkgever ondergebracht bij een pensioenuitvoerder, zoals het (multi-) ondernemingspensioenfonds, een bedrijfstakpensioenfonds, een pensioenverzekeraar of een premiepensioeninstelling (PPI). Maar dit kan ook bij een collectiviteit via bijvoorbeeld de ANWB, de Vereniging Eigen Huis of een willekeurige pensioenuitvoerder geselecteerd door de deelnemer.

In zo'n stelselwijziging – waar de deelnemer niet alleen de beleggings- en langlevensrisico's draagt, maar ook aan het roer komt te staan bij de keuze van de uitvoerder van zijn pensioen – is het van belang dat pensioenproducten worden gestandaardiseerd, transparanter worden gemaakt en dat ingewikkelde overgangsregelingen worden omgezet in waarde. Alleen op die manier kan een deelnemer een jaarlijkse afweging maken over de juiste uitvoerder die voor hem nu en op termijn de meest passende prijs/prestatie verhouding en rendement en risico levert. Dat zou dan niet alleen mogelijk moeten zijn voor werknemers, maar ook voor ex-werknemers, de zogenoemde slapers of inactieven. En natuurlijk voor de gepensioneerden.

Het criterium dienstverband, zo verbonden aan het huidige pensioenstelsel, is dan niet meer noodzakelijk. Al die zelfstandigen zonder personeel, dga's en vele 'job hoppers' kunnen – als ze tevreden zijn – na een baan- of 'entiteitswisseling' (van dienstverband naar zzp'er bijvoorbeeld) gewoon bij hun pensioenuitvoerder blijven. Dit sluit ook prima aan bij de suggesties die zijn gedaan in het onlangs verschenen rapport 'Fiscale behandeling van oudedagsvoorzieningen'

van de Vereniging voor Belastingwetenschap.

Wanneer de deelnemer niet tevreden is en wil overstappen naar een andere pensioenuitvoerder, dan verhuist de waarde van de voorziening mee inclusief de (positieve of negatieve) buffers. De risico's van de beleggingsrendementen en het langlevensrisico liggen immers bij de deelnemers. Het eigendomsvraagstuk van wie het pensioenvermogen is, is daarmee ook opgelost.

De bijbetalingsproblematiek bij waardeoverdracht waarmee een aantal werkgevers bij het in dienst nemen en het vertrek van werknemers al jaren wordt geconfronteerd, is daarmee ook opgelost. Deelnemers en gepensioneerden hebben in dit model de keuzes die bij volledig eigenaar zijn van het risico horen. Pensioenfondsen, uitvoeringsorganisaties en pensioenverzekeraars, die goed presteren, biedt het veel kansen en mogelijkheden.

DEELNEMER CENTRAAL

Met deze aanpak zijn we direct af van de talloze compromissen die ons pensioenstelsel al vele jaren met zich meedraagt. Op deze manier kunnen we het pensioenstelsel weer beheersbaar maken, wordt wet- en regelgeving minder ingewikkeld en overzichtelijker en kan het pensioenstelsel goedkoper worden. En het allerbelangrijkste: op deze manier kan de pensioensector ervoor zorgen dat de deelnemer zijn pensioen echt kan begrijpen en daadwerkelijk centraal staat! ■

Noten

1. MvT 30 413 nr. 3, blz. 1, vergaderjaar 2005-2006.
2. MvT 30 413 nr. 3, blz. 3, vergaderjaar 2005-2006.
3. Dit artikel is geschreven met het concept Pensioenakkoord als vertrekpunt.
4. Bijvoorbeeld een uitkeringsovereenkomst (geïndexeerd middelloon).